2020. június 29. - Történészként értetlenkedve olvasom azokat a szakmabeli véleményeket, amelyek szerint a szabadkőművesség politikai szerepvállalása és befolyása a történelem eseményeiben – akár Trianon történéseiben – pusztán kitaláció, konteógyártás vagy mese lenne. Mivel a polémia során megjelent cikkekben többször hivatkoztak az én kutatásaimra is, megszólítva érzem magam, hogy saját eredményeimmel támasszam alá a titkos társaságok, hálózatok jelentőségét.

A pályám elején szembesültem azzal, hogy az általam feldolgozott és értelmezett levéltári források nem illeszthetők be abba az általánosan elfogadott (kizárólagosnak és szakmainak nyilvánított) értelmezési keretbe, amelyben a Kádár-rendszerről kellett volna gondolkodnom, így az akadémiai körök támogatására aligha számíthattam. Egyértelművé vált, ha meg szeretném érteni, mi is történt itt valójában 1945 után, és választ akarok kapni arra, miért siklott ki a rendszerváltás, muszáj új kérdéseket feltennem, és új metódussal kell a kutatást elkezdenem. Akkor még nem tudtam, hogy az út, amelyre léptem, nem más, mint a hálózatkutatás.

Barabási Albert László magyar fizikus volt az, aki kidolgozta a skálafüggetlen hálózatok elméletét, amely tökéletesen alkalmazható a társadalmi kapcsolatrendszerekre is. És ezen a ponton álljunk meg egy percre! A ma uralkodó történelemszemlélet folyamatosan arra törekszik, hogy tudományként definiálja saját magát, holott a történetírás köszönő viszonyban sincs a tudományoktól elvárható objektivitással. Most mégis elsajátíthatnának egy olyan módszertant, amely a hagyományos értelmezésben is tudományosnak minősül, de ahelyett, hogy lelkesedéssel vetnék bele magukat az új szemléletű kutatásokba, szó szerint homokba dugják a fejüket, és összeesküvés-gyártóknak titulálják azokat, akik felismerték a hálózatok jelentőségét. Ha szarkazmussal akarnék élni, azt mondanám, megfordult a helyzet: az oly sokszor lesajnált és provinciálisnak minősített történészek azok, akik a legújabb nemzetközi trendet követik, és a magát a nyugatos műveltség hazai letéteményesének gondoló oldal az, amely elzárja magát az újdonságtól, és nem hajlandó túllépni a kommunista módszertani hagyományokon. A humort félretéve: a kérdés az, hogy szabad-e áttörnünk „új időknek új dalaival” a történészcéh idejétmúlt értelmezésein, amelyeket a szakmaiság ethosza mögé bújtattak?

Barabási kutatásait alapul véve Niall Ferguson skót történész írt egy átfogó elemzést arról, hogyan viszonyultak egymáshoz a hierarchiák és a hálózatok az emberiség történelme során. Arra a megállapításra jutott, hogy a hierarchiák és a hálózatok mindig párhuzamosan léteztek egymás mellett, de történelmünk legnagyobb részében a rend, vagyis a hierarchiák uralkodtak. Először a könyvnyomtatás feltalálása után indult meg a hálózatok látványos megerősödése, amely aztán a francia forradalomban csúcsosodott ki. A Szent Szövetség Európája visszaszorította az informális hálózatok hatalmát, újra a kiszámíthatóság és a rendezettség lett a meghatározó. Ferguson szerint a XX. századi háborúk és a diktatúrák időszaka szintén a hierarchiáknak kedvezett, de a hatvanas évek végén a hálózatok átvették a kezdeményező szerepet, azóta is folyamatosan erősödnek, és soha még a történelemben nem volt akkora hatalmuk, mint napjainkban.

Ezen a nyomvonalon gondolkodva igyekeztem elhelyezni Magyarország 1945 utáni helyét a világtörténelem eseményeiben. Meglepő eredményre jutottam, amelynek részleteit hamarosan megjelenő könyvemből lehet majd megismerni. Most legyen elég annyi, hogy a nemzetközi tendenciák tökéletesen megfeleltethetők hazánk történelmének is – bár én egy kicsit továbbgondoltam a diktatúrák szerepét a hálózatok és a hierarchiák közötti erőviszonyok

kialakításában. Ez az elmélet adja egyébként a legérthetőbb magyarázatot a rendszerváltás problematikájára, hiszen a rendszerváltó elit a pártállami hierarchiát bontotta le, holott a hatvanas évek végétől megerősödő (nyugati kötődésű) hálózatok a nyolcvanas évekre már egyértelműen átvették a kezdeményező szerepet, de érintetlenek maradtak az átmenet idején. Hatalmuk és befolyásoló erejük ma is stratégiai kérdés.

És miképpen jön az én kutatásom a szabadkőművesek országcsonkításban játszott szerepéhez? Nem egyszerűen egy analógiát kívántam bemutatni, ugyanis a Kádár-kori hálózatok gyökereinek kutatásában kénytelen voltam visszanyúlni egészen 1917-ig. Olyan pénzügyi körök érdekeltségeit lehet kézzelfoghatóan kimutatni már a Szovjetunió felépítésénél, amelyek folyamatossága máig érzékelhető. És most jött el az a pillanat, amikor a történészcéh megkönnyebbülten felsóhajt: egyetlen könnyed kézlegyintéssel lesöpörhető minden érvem az asztalról, hiszen nem csinálok mást, mint burkoltan „sorosozok”. De tévednek. Korábbi kutatásokból tudjuk, hogy Lenin már a húszas évek elején úgy szerzett tőkét a Szovjetunió felépítéséhez, hogy az államosított iparágakat koncessziók segítségével átadta nyugati befektetőknek, és az is közismert, hogy amerikai üzletemberek – például Henry Ford – ezen koncessziós szerződések keretében alapítottak iparvállalatokat Oroszországban, finanszírozva a bolsevik birodalom kiépítését.

Arról azonban keveset beszélünk, hogy ki volt az, aki ezt a módszert kialakította, aki az első koncessziót megkapta Lenintől. Armand Hammernek hívták. Aki a nyolcvanas években rendszeres hírolvasó volt, annak ismerősen csenghet a név, hiszen a „híres amerikai üzletember és közismert filantróp” évente legalább négyszer-ötször látogatást tett Magyarországon, tárgyalt minden fontos politikai, gazdasági és kulturális vezetővel, az újságok legtöbbször címoldalon hozták, éppen milyen új üzleti ajánlattal kívánta építeni hazánkban a szocializmust. Mindezt természetesen a világbéke nevében. Armand Hammer szülei a XIX. század végén már kötésig benne voltak a keleti part kommunista hálózatának sűrűjében, fiuk nevét is egy szójátéknak szánták: arm (magyarul: kar – a szerk.) and (és) hammer (kalapács). A szülők közvetlen elvtársi körébe tartoztak a Schenck fivérek, akik közül az egyik a Metro-Goldwyn-Mayer, a másik a Twentieth Century Fox igazgatója és főrészvényese lett. Ez a hálózat lényege!

Armand Hammer szülei már a száműzetése idején anyagilag támogatták Lenint, az ifjú Armand pedig segített – nem mellékesen a Romanovok műkincseinek fejében – megteremteni a Szovjetunió gazdasági alapját. Hammer az ötvenes évektől vállt vállnak vetve egyengette a békés egymás mellett élés gyakorlatát Cyrus Eatonnal, a másik filantróp milliárdossal, aki – akárcsak Hammer – valamennyi szovjet pártfőtitkárral (Sztálin kivételével) közvetlen barátságot ápolt. Eaton a Rockefeller bankház embere volt, és 1979-ben halt meg, Hammer 1990-ig élt. Ha valaki még mindig azt állítja, összeesküvés-gyártás azt gondolni, hogy e két üzletember volt a pénzügyi háttérhálózat korabeli arca úgy, ahogy ma Soros, annak ajánlom, lapozza fel az akkori újságokat, vagy csak keressen rá az interneten, kikkel szerepel közös fotón e két vállalkozó.

Mielőtt rám sütnék a balliberális oldalon szellemesnek tartott „ufóhívő” bélyeget, kérem a kollégákat, olvassák el hamarosan megjelenő könyvemet, és amennyiben nem értenek egyet a megállapításokkal, tételesen – természetesen levéltári forrásokon alapuló érvekkel – cáfolják meg állításaimat. Ilyesfajta cáfolat ugyanis Az „impexek” kora című könyvemre sem érkezett, pedig pontosan erről az összefüggésrendszerről szólt az a kötet is. Hogy ott konkrétan nincs szó a szabadkőművességről? Valóban, de ezek a kutatások a hálózatok működésénél összeérnek. Ma már az tekinthető „ufóhívőnek”, aki kétségbe vonja az informális kapcsolatrendszerek – adott esetben titkos társaságok – társadalmat és közéletet befolyásoló

erejét. Trianon és a szabadkőművesség éppúgy releváns szakmai kérdés, mint Lenin és a globális pénzügyi érdekcsoportok kapcsolata vagy a hálózatok irányító szerepe a rendszerváltás menetében. De ide sorolható a Magyar Testvéri Közösség szerepe a Horthy-korszak, különösen a háború alatti nemzeti ellenállás idején; a közösség szintén egy titkos társaság volt, amely a magyar nemzeti szuverenitás megőrzését tartotta szem előtt, mégis ezer szállal kötődött a szabadkőművességhez.

És egy újabb fontos megállapításhoz érkeztünk, amelyet – szándékosan vagy tudatlanságból – igyekeznek elmaszatolni: a hálózatok ugyan rendelkeznek preferencia-központokkal, de nem hierarchikus felépítésűek, vagyis nem közvetlen irányítással működnek. Az egyénnek éppúgy van szabad mozgása, kezdeményezési lehetősége, mint a hálózaton belüli kisebb érdekkapcsolatoknak, ezért lehetséges az, hogy egy informális kapcsolatrendszer a motivációit és az eszközeit tekintve is sokszínű, és számtalanszor személyi átfedés van a hálózatok között. Szerencsére ma már nem lehet a korábban jól bevált elhallgatás–lejáratás–kirekesztés módszerével lehetetlenné tenni az alternatív és termékenyítő gondolatok terjedését, és éppen egy virtuális hálózat, az internet nyilvánossága van ebben segítségünkre. Nekem sem kell önkritikát gyakorolnom a „hivatalos szakma” előtt „tévtanaimért”, ha szeretnék történészként boldogulni, mert lassan-lassan az „alternatív” oldal is megtanul hálózatként (együtt)működni. Kivívtuk a saját helyünket a múltfeltárásban. A bölcsek köve nem létezik, így nem lehet az akadémikusok birtokában sem. Különböző értelmezések, világnézetek, történelemszemléletek csapnak össze, a vitáknak pedig helye van. A történészcéh tagjai nem tehetnek mást, mint alkalmazkodnak a megváltozott feltételekhez, és számolnak azzal, hogy „új időknek új dalaival” kell versenyeztetniük saját nézeteiket. ***Borvendég Zsuzsanna***

A szerző történész